inženýr nastoupil jsem do svého prvního místa u staré pražské firmy. Druhý den mne firma poslala se starším kolegou do Alp, abychom provedli velké a obtížné měření. Dojeli jsme na místo a druhého dne jsme za krásného jarního jitra vyšli s figuranty a měřičskými přístroji do zasněžených hor. Vyšli jsme ze společného východiska, určili jsme si cíl, kde se sejdeme — a rozešli jsme se, abychom k tomuto cíli šli každý jiným směrem. Tu jsem byl brzy hotov se svými geodetickými vědomostmi, jež jsem si přinesl z techniky, která nepočítala s hlubokou, několik kilometrů dlouhou propastí, na jejíž dně hučela alpská bystřina, rozvodněná tajícím sněhem. Tu nezbývalo, než abych co chvíli usedal na kámen, přívaly a alpskými větry vybílený, a se zápisníkem na koleně vymýšlel, jakým způsobem bych obtížný případ rozřešil.

Vrátil jsem se z Alp a dostal jsem za úkol stavbu vodovodu, při níž bylo třeba řešiti velikou kopuli ze železového betonu; tu jsem byl se svými školskými vědomostmi zase v koncích, nezbylo mi než v technické knihovně shledat odbornou literaturu a znovu studovat.

Získávání těchto zkušeností stojí mnoho času, je drahé, a proto jak inženýr sám, tak i podnikatelské firmy se snaží, aby získané zkušenosti byly co nejbohatěji zužitkovány, a život sám vede inženýra ke specialisaci. Menší závody podnikatelské, menší továrny omezují se ve své praksi na úzký odbor, velké závody pak mají řadu inženýrů specialistů, kteří z každé veliké práce zpracují určitou část. Složením těchto částí vznikne celek, jenž dostane jméno podniku. Jména inženýrů, bez jejichž součinnosti celek byl nemožný, zůstanou světu neznáma stejně jako jména těch statisíců otroků, již pracovali o egyptských pyramidách.

Bez tohoto obětování individuality inženýrovy, bez této dělby práce byl by dnešní velký pokrok technické vědy a v praksi velký rozmach průmyslu naprosto nemožný. (Pokračování.)

Dr. Rudolf Teltšík:

Sociologie a psychologie mezinárodního práva práce.

I.

V čísle 6. Sociální Revue 1925 zjistili jsme, že pro ujasnění problémů, jež kladou se rychle se vzmáhající vědě o mezinárodním právu práce, třeba je přesně lišiti různá hlediska, z nichž lze dotyčná zkoumání prováděti. Klasifikovali jsme proto ona hlediska a zjistili, že mezi jinými odvětvími existuje, resp. může existovati i s o c i o l o g i e mezinárodního práva práce. Jako její úkol seznali jsme: zjistiti souvislost mezinárodního práva práce se životem lidské společnosti (čili jinak řečeno: jak a které sociologické zákony působily a pů-

sobí na vznik práva toho). Její pracovní metodu nazvali jsme synoptickou.[1])

Dnes pokoušíme se zde o bližší vysvětlení takovéto sociologie. Tažme se nejdříve odborníků, co považují za úkol sociologie, a zvolme si, abychom co nejdříve přišli k naší vlastní úloze, jen dva: badatele o skupinách Durkheima a encyklopedistu Chalupného. Podle Chalupného[2]) je sociologie věda o civilisaci, čili o jevech lidského života, zbývajících po vyloučení jevů přírodních a psychologických. Podle Durkheima[3]) a jeho školy sociologie je vědou o »zřízeních« (institution), jejich vzniku a působnosti; zřízeními pak jsou všechny »croyances et tous les modes de conduite institués par la collectivité«. Neboť podle Durkheima »mentalita skupin není stejná jako u jednotlivců, ale má své vlastní zákony«.

Myslím, že obě definice se navzájem vysvětlují, a že při svém badání mohu použíti obou. Úkolem mým bude zjistiti, jakou »skupinu« podle Durkheima či jakou »civilisaci« podle Chalupného musím studovati, jak zjistím její »instituce« a zákony vzniku a působení těch institucí v souvislosti s vývojem mezinárodního práva práce.

Při studiu tom třeba zajisté hleděti i k lidstvu celému, nejen k té či oné skupině, tomu či onomu národu nebo světadílu, neboť mezinárodní právo práce jest právo světové. Je pravda, že první nám známé popudy veřejně slovem či písmem projevené za účelem vytvoření mezinárodního práva práce vznikly v Anglii či Francii, ale k jeho uskutečnění bylo třeba ohrožení konkurenční schopnosti průmyslu a zemědělství evropských zemí zámořím, zejména i Indií a Japonskem, ani nemluvě o tom, že ethické pohnutky vzniku mezinárodního práva práce byly a jsou stejné ve všech zemích světa.

Další otázka je po zjištění »institucí« lidstva, jež vedly ke vzniku mezinárodního práva práce. V »Sociální práci« z 15. března 1925 ukázali jsme, že počátkem 19. století vyslovena byla jeho myšlenka po prvé Owenem, Blanquim a Legrandem. Začneme tedy se studiem dotyčných »institucí« v této době a uvidíme srovnáním s předešlými markantní jejich odlišnost. Uvidíme, že byly to osvobození ducha, rozvoj věd, technické vynálezy, dělba práce, rozmach kapitalismu, přeměny majetkového systému, rodinného života, vládních forem, zákonodárství všeho druhu, veřejného mínění, demokratisace společenského života, náboženská volnost, sestavovštění politického života, zjemnění morálky, zlidovění umění atd. Držíce se pak dále dat zjištěných v citovaném článku, budeme zkoumati vývoj a stav oněch »institucí« při každém novém kroku, jež učinilo vpřed právo to.

Než nebylo by to ještě sociologickým zkoumáním, kdybychom

---

[1]) A. Comte: Cours de philosophie positive, tome VI, str. 411 (vydání z r. 1908): »La philosophie sociologique établira habituellement, entre le point de vue esthétique et le point de vue scientifique, une irrévocable harmonie.«

[2]) Sociologie (Základy), 1916, str. 17, 27, 47 a násl.

[3]) Règles de la méthode sociologique, str. XXIII; Déat: Sociologie (1925), str. 31, 33.

studovali jen vývoj oněch »institucí«, hromadíce fakta, nýbrž stane se jím teprve tehdy, budeme-li je zkoumati pod vodítkem sociální příčinnosti t. zv. zákonů sociologických a příslušnou metodou v Comteově duchu, jenž založil sociologii jako »nejméně abstraktní a nejméně analytickou ze všech věd«.[4]) Zákony sociologickými rozumí pak Comte poněkud romanticky ony »relations invariables qui constituent les lois effectives de tous les événements observables, ainsi susceptibles d'être rationnellement prévus les uns d'après les autres«.[5]) Giddings[6]) pak praví již přesněji: »Institutions of human society, and all the events of history... may be regarded as responses to varying stimuli, and... they are governed by certain laws of combination, or by certain facts of ressemblance or of difference among the minds responding.«

Jedná se nám tedy o to, zjistiti ty různé »odpovědi« na ony »stimuli«, odpovědi jednotlivců a skupin a hledati, jak zde působily »zákony« osamocení, objektivace, zpětného vlivu, přizpůsobení, nápodoby, vyrovnání, konfliktu atd. Při studiu tom musíme se však uvarovati dogmatické domněnky, že všecky »instituce« vznikly z uvědomělé vůle, rozumového snažení, utilitární logikou.[7])

Jako základní pravidlo metodologické při badání tom třeba vzíti, že musíme hledati příčiny oněch »odpovědí«, aktů individuálních i faktů sociálních především v podnícení jinými předcházejícími fakty sociálními a hledati funkci oněch aktů individuálních a faktů sociálních ve vztahu s účely sociálními jimi vyvolanými.[8])

Čistota badání a jasnost vyučování vyžaduje jistého násilí při třídění látky studované i při aplikaci metody. Historie mezinárodního práva práce ať zjistí, co vytvořeno bylo hnacími činiteli jako ono právo a ať popisuje spětí již vykristalisovaného práva toho; společenské (to jest ve všech společenských složkách a jim odpovídajících vědách — sociální morfologii, národním hospodářství, politice, právu, mravu, vědě, náboženství, výchově, filosofii —) popudy i podmínky vzniku a vývoje a společenskou funkci jeho ať vyšetřuje a vysvětluje sociologie.

Sociologie mezinárodního práva práce nebyla dosud napsána; myslíme, že úloha ta byla by vděčným thematem pro zpracování v některém z našich sociologických seminářů. Materiál snesen je skoro úplně v těchto 4 spisech: 1. Historical survey of international action affecting labor (Bulletin of the United States Bureau of labor statistics No 268, Washington 1920). 2. Ernest Mahaim: Droit international ouvrier (Paris 1913). 3. I. Ayusawa: International labour legislation (New York 1920). 4. G. A. Johnston: International social progress (London 1924).

---

[4]) Cours de philosophie positive, tome VI, str. 410 (vydání z r. 1908).

[5]) Tamže str. 424.

[6]) A theory of social causation, str. 144 (New York 1904).

[7]) Déat: cit. spis str. 35.

[8]) Týž cit. spis. 36—38; Chalupný: Úvod do sociologie (1905), str. 64—98; totéž: vydání z r. 1925, str. 25 a násl. Týž: Sociologie, díl I. (1916), §§ 98—104.

II.

Pod vlivem Heglova mystického učení o »Volksgeist« učila historická škola právní, založená Savignym, že zákon není výsledkem uvědomělé vůle a rozumového úsilí, ale že vyrostl přirozeně jako plod duše národa. Nás ovšem zkušenosti, jež jsme učinili za války a po ní se zákonodárným mechanismem, poučily o tom, že Savigny zašel příliš daleko. My nedůvěřujeme ani »Gesammtwillen« Wundtovu, třeba již je tento pojem méně romantický. Přece však neupadáme v atomistický příkrý indivudualism, jenž nevidí ve skupině než pouhé prostorové či časové, či pojmové vedle sebe postavení většího či menšího počtu lidí, a tvrdí, že skupina taková nemá jiných nebo více či méně vlastností, než jakýsi součet dotyčných vlastností příslušníků skupiny té.[9]) Věříme, že právo vzniká jak přičiněním individuí, tak i dosud málo známým procesem kolektivním.

Vyslovili jsme se proto ve svém článku v č. 6. »Sociální Revue« z roku 1925 pro psychologii práva resp. v našem případě pro psychologii mezinárodního práva práce. Toto vědní odvětví pracuje jaksi do rukou sociologii práva toho. Neboť sociologie zjišťuje sice samostatně »odpovědi« na různé »podněty« vzniku mezinárodního práva práce, hledá »instituce« a zákony jich vzniku a působení, ale nebadá o »podnětech« a zákonech vzniku a působení těchto podnětů, nýbrž spoléhajíc na badatele v psychologii práva toho, přebírá výsledky jich bádání. Je pak úkolem psychologie mezinárodního práva práce bráti hnací faktory, zjištěné historií práva toho, hledati jich vliv na emocionální i racionální život lidí i skupin, sledovati, jak probíhají, protínají se, neutralisují, zmocňují, mění, tříditi je dle jich intensity, typičnosti, pravidelnosti a zjednati konečné jasno v tomto málo dosud známém poli, ležícím mezi historií a sociologií práva resp. zde mezinárodního práva práce, mezi historií zjištěným faktem hnacího činitele a sociologií zjištěným faktem »instituce«, čili jakými cestami vytvořili a vytvářejí hnací činitelé tu či onu »instituci«. Tendence pak badání toho je hledati obecné »zákony« duševních procesů těch, neboť není úkolem psychologie mezinárodního práva práce podati psychologické studie Owena či anglického dělníka nebo toho či onoho národa, zasloužilého o vývoj práva toho, nýbrž hledati, stejně jak každý jiný obor vědní, »zákony« všeobecnější platnosti, umožňující předvídání.

---

[9]) Graham Wallas: The great society (New York 1920), str. 115 až 138; William Mc Dougall: The group mind (Cambridge 1920), str. 21 a d.; Karel Příbram: Entstehung der individualistischen Sozialphilosophie (Leipzig 1912); týž: Individualismus in der neueren Rechtsphilosophie (Wien 1914); týž: Weltausschauungen der Völker u. ihre Politik v »Archiv f. Sozialwissenschaft u. Sozialpolitik 1917 a »Deutscher Nationalismus u. deutscher Sozialismus« tamže 1922; Williams: Principles of social psychology (New York 1922); Vierkandt: Gesellschaftslehre (Stuttgart 1923), str. 342—440.